

DIAK

Ronja Andrejeff

Tiina Sillanpää

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

Tulkki (AMK) Viittomakieli ja tulkkaus

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyö, 2025

**Runouden tulkkaus viittomakielestä
suomen kieleen**

TIIVISTELMÄ

Ronja Andrejeff, Tiina Sillanpää
Runouden tulkkaus viittomakielestä suomen kieleen
34 sivua, 2 liitettä
Kevät 2025
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Tulkki AMK

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin viittomakielisen runouden kääntämistä puhutulle suomelle tulkin näkökulmasta. Opinnäytetyössä selvitettiin, millaisia ratkaisuja tulkki tekee siirtäessään visuaalisesti ilmaisurikkaan runouden suomen kielelle ja miten runouden kielelliset sekä visuaaliset elementit voidaan välittää toisessa kielessä ja ilmaisumuodossa. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tapaustutkimuksena, ja sen kohteena oli yksi viittomakielinen runo, jonka suomenkielinen tulkkausprosessi analysoitiin monipuolisesti. Aineisto koostui videoidusta viittomakielisestä runosta, tulkin valmistautumis- ja tulkintaprosessista sekä tulkkien haastatteluista.

Opinnäytetyön tietoperustassa käsiteltiin käänнос- ja tulkkausteorioita, viittomakielisen runouden erityispiirteitä sekä esitystulkkaukseen liittyvää tutkimusta. Työssä käsiteltiin muun muassa visuaalisuutta, rytmiä, toistoa ja kielileikkiä runouden rakenteellisina elementteinä sekä niiden merkitystä käännosratkaisujen kannalta. Lisäksi työssä tarkasteltiin valmistellun tulkkauksen prosessia ja sen suhdetta luovaan kääntämiseen.

Tulosten perusteella tulkkien tekemät ratkaisut runouden tulkkauksessa olivat monitahoisia ja vaativat syvällistä ymmärrystä sekä lähde- että kohdekielestä, kulttuurisidonnaisista vivahteista sekä runouden rakenteista. Tulkin rooli ei ole vain merkitysten siirtäjä vaan myös tulkitsija ja luova tekijä, joka rakentaa kuulijalle uudenlaisen runokokemuksen.

Tämä työ toteutettiin yhteistyössä Viittomakielisen kirjaston kanssa, ja sen tavoitteena on edistää ymmärrystä viittomakielisen runouden saavutettavuudesta ja tarjota viittomakielen tulkeille käytännönläheistä tietoa käännosratkaisujen tueksi.

Asiasanat: viittomakielen tulkki, tulkkaus, taiteen tulkkaus, runous, viittomakielinen runous

ABSTRACT

Ronja Andrejeff, Tiina Sillanpää

Interpreting of sign language poetry into spoken Finnish

34 pages, 2 appendices

Kirjoita tekstiä napsauttamalla tai napauttamalla tätä. Spring 2025

Diaconia University of Applied Sciences

Interpreter, university of applied sciences

This thesis explored the interpretation of sign language poetry into spoken Finnish from the perspective of a sign language interpreter. The study investigated the types of decisions interpreters make while transferring a visually rich and expressive form of poetry into spoken language, and how the linguistic and visual elements of the poem can be conveyed into a different language and modality. The research was conducted as a qualitative case study focusing on one Finnish Sign Language poem. The data included a video recording of the poem, documentation of the interpreter's preparation and interpretation process, and interviews with interpreters.

The theoretical framework drew on translation and interpreting theories, features of sign language poetry, and research on performance interpreting. Key concepts such as visuality, rhythm, repetition, and language were discussed in terms of their influence on translation decisions. The thesis also examined the process of a prepared interpretation and its relationship to a creative translation.

The findings indicated that interpretation decisions in sign language poetry are complex and require a deep understanding of both the source and target languages, cultural nuances, and poetic structures. The interpreter's role extends beyond linguistic transfer, encompassing interpretation and creative adaptation to provide the audience with an equivalent poetic experience.

This thesis was carried out in collaboration with the Sign Language Library. It aimed to improve awareness of the accessibility of sign language poetry and provide practical insights to support interpreters working with artistic and poetic content.

Keywords: sign language interpreter, interpreting, interpreting of art, poetry, sign language poetry

1

SISÄLLYS 3

1	JOHDANTO	4	
2	VIITTOMAKIELISEN RUNOUDEN TULKKAAMISEN TEORIA JA LÄHTÖKOHDAT	5	
2.1	Aiemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset	5	
2.2	Runouden kääntäminen ja tulkkaaminen	6	
2.3	Viittomakielen kääntäminen ja tulkkaus suomen kielelle		7
2.4	Viittomakielelle tulkkaus	9	
2.5	Valmisteltu tulkkaus	10	
3	RUNOUDEN TEOREETTISET VIITEKEHYKSET	12	
3.1	Suomenkielinen runous	12	
3.2	Viittomakielinen runous	13	
3.3	Viittomakielisen runouden alalajit		15
4	VIITTOMAKIELINEN KIRJASTO		15
5	TUTKIMUSMENETELMÄT	17	
5.1	Tutkimuskysymykset- ja ongelmat		17
5.2	Tutkimusmenetelmät	18	
5.3	Aineiston keruu	19	
6	TULOKSET JA YHTEENVETO	20	
6.1	Alkuperäinen runo	20	
6.2	Havaintoja tulkkausstrategioista		20
6.3	Tulkausten vertailu	21	
6.4	Tulkkien ajatuksia tulkkauksesta		23
6.5	Tulosten yhteenveto	24	
7	OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS		26
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA		28
	LÄHTEET	31	

LIITE 1. 34

Viittomakielinen lähderuno, Satu Kankaanpää, Suoviha
<https://viittomakielinenkirjasto.fi/video/suoviha/> 34

LIITE 2. Saatekirje tulkeille 35

LIITE 3. Viittomakielinen tiivistelmä 35

3 JOHDANTO

Runous on taiteenlajina hyvin monimuotoinen ja monitulkintainen. Usein samasta runosta saattaa syntyä hyvinkin monta erilaista tulkintaa. Runon, kuten muunkin taiteen, tulkinta kumpuaa sitä tulkitsevan ihmisen omasta maailmankuvasta ja kokemuksista, joka voi erota teoksen tekijän näkemyksestä. Opinnäytetyössä tarkasteltiin, voiko runotta tulkata niin sanotusti oikein tai väärin. Viittomakielinen runous on yksi viittomakielisistä taiteenlajeista. Se on visuaalista, soljuvaa ja kuvailevaa. Voiko viittomakielistä runoutta siis tulkata puhutuille kielille, vai katoavatko merkitykset tai tunteenvälitys käänösprosessissa? Ongelmakohta viittomakielisen taiteen tulkkauksessa Suomen kielelle on viittomakielen kolmiulotteisuuden sekä kuvailevuuden siirtäminen kaksiulotteiseen puhuttuun kieleen. Tulkkauksessa tärkeää olisi miettiä, halutaanko runosta välittää enemmän sen sisältämä tunne vai keskittyä merkitysvastaavuuteen.

Opinnäytetyömme on luonteeltaan tutkimuspainotteinen opinnäytetyö siitä, kuinka viittomakielistä runoutta tulkataan suomen kielelle ja miten viittomakielen tulkin tulisi toimia tällaisessa tilanteessa. Annoimme neljälle viittomakielen tulkille viittomakielisen taiteilijan runoteoksen tulkattavaksi ja vertailimme sitten saman runon neljää eri tulkintaa toisiinsa. Annoimme tulkeille saman valmistautumisajan runon tulkkaukseen ja sen jälkeen he esittelivät tulkkeensa meille. Tutkimme millaisia käänösstrategioita tulkit ovat käyttäneet ja mihin kielellisiin valintoihin he ovat päätyneet ja miksi.

4 VIITTOMAKIELISEN RUNOUDEN TULKKAAMISEN TEORIA JA LÄHTÖKOHDAT

Viittomakielisen runouden kääntämistä ja tulkkausta on tutkittu verrattain vähän, mutta aiempia opinnäytetöitä ja tutkimuksia on tehty erityisesti viittomakielisen kirjallisuuden, esitysten tulkkauksen ja visuaalisen runouden tulkinnan näkökulmista. Näissä töissä on tarkasteltu kääntäjän ja tulkin valintoja, runouden erityispiirteitä sekä tulkkaustilanteiden vaikutusta käännökseen.

4.1 Aiemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset

Useat suomalaiset opinnäytetyöt ovat käsitelleet viittomakielisen runouden tai muun taiteellisen ilmaisun tulkkausta. Esimerkiksi Rähä ja Vuorinen tutkivat 2012 julkaistussa Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä, mitä eroa ja suomenkielisellä ja viittomakielisellä runoudella ja mitä kielellisiä eroja tulkkauksessa tulisi ottaa huomioon.

Leminen julkaisi 2012 Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyön *Kieltäni ei saa tuhota: suomalaisella viittomakielellä tuotetun runon kääntäminen suomen kielelle*. Opinnäytetyössä pohdittiin, millaisen käänösprosessin kautta syntyy käänös suomalaisella viittomakielellä tuotetusta runosta suomen kielelle, millaisia ongelmia tällaisessa käänösprosessissa on ja kuinka niitä voidaan ratkaista.

Kansainvälisessä tutkimuksessa aihetta on lähestytty erityisesti viittomakielisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulmasta. Sutton-Spence & Winston (2005) tarkastelevat viittomakielisen runouden kääntämistä puhuttuun kieleen ja analysoivat erilaisia strategioita, kuten rytmin, visuaalisten metaforien ja käsimuotojen säilyttämistä. He korostavat, että viittomakielinen runous ei ole pelkkää kieltä, vaan visuaalisesti rakennettua taidetta, jonka kääntäminen edellyttää luovia ratkaisuja (Sutton-Spence & Winston, 2005).

Bauman on käsitellyt teoksissaan viittomakielisen kirjallisuuden muotoja ja merkitystä viittomakielisessä yhteisössä. Näissä teoksissa runous nähdään osana kulttuurista vastarintaa ja identiteetin rakentamista (Bauman, 2008).

Winston puolestaan tarkastelee tulkin roolia esittävän taiteen tulkkauksessa. Hänen mukaansa tulkin tehtävänä ei ole vain siirtää informaatiota, vaan myös osallistua esityksen esteettisen vaikutelman rakentamiseen. Tämä edellyttää

sekä valmistautumista että yhteisymmärrystä esityksen tekijöiden kanssa (Winston, 2004).

Aiemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset osoittavat, että viittomakielisen runouden tulkkaus vaatii tulkilta kielellistä, kulttuurista ja taiteellista herkkyyttä. Aihetta on käsitelty erityisesti esteettisten valintojen, valmistautumisen ja käänösstrategioiden näkökulmista. Kuitenkin varsinaista tutkimusta suomenkielisen suullisen tulkkauksen vaikutuksista runon vastaanottamiseen on tehty vain vähän.

Tämä tutkimus tuo uutta tietoa siitä, millaisia valintoja viittomakielen tulkit tekevät tulkatessaan viittomakielistä runoutta suullisesti suomen kielelle ja miten nämä valinnat vaikuttavat runon ymmärrettävyyteen ja kokemiseen. Tutkimuksemme täydentää olemassa olevaa tietoa yhdistämällä tulkkihaastatteluja, valmisteltua tulkkausta ja vastaanoton tarkastelua sekä tulosten analysointia.

4.2 Runouden kääntäminen ja tulkaaminen

Viittomakielinen runous on visuaalinen ja kinesteettinen taidemuoto, joka hyödyntää kielen visuaalisia ja tilallisia resursseja (Bauman, 2003; Sutton-Spence, 2005). Se eroaa monin tavoin puhutun ja kirjoitetun kielen runoudesta. Viittomakielisessä runoudessa merkitykset syntyvät viittomien lisäksi kasvojenilmeistä, kehon liikkeistä, rytmistä, tilan käytöstä ja kineettisestä ilmaisusta (Bauman, 2003).

Keskeisiä viittomakielisen runouden piirteitä ovat muun muassa alliteraatio eli samanlaisten liikkeiden, sijaintien tai muotojen toisto, rytmisyys, kielen muokkaaminen sekä visuaaliset ja tilalliset metaforat (Sutton-Spence, 2005; Sutton-Spence & Kaneko, 2016). Näiden elementtien yhdistelmät rakentavat runon esteettisen muodon ja vaikuttavat sen tulkintaan.

Koska viittomakielinen runous on usein esitystilanteeseen sidottua, yhteisölähtöistä ja visuaalisesti monikerroksista, sen siirtäminen toiseen kieleen ja kommunikaatiokanavaan (kuten puhuttuun suomeen) tuo merkittäviä kääntämisen haasteita (Bauman, 2003; Burch, 1997).

Runouden kääntäminen on kääntämisen muodoista erityisen vaativa, sillä siinä yhdistyvät sisällölliset, muodolliset ja esteettiset ulottuvuudet (Leppihalme, 2000). Kääntäjän on tehtävä valintoja siitä, mitä priorisoidaan: runon rytmiä, kielikuvia, sointia vai merkitystä. Runon kääntämisessä käytetään usein adaptaatiota eli mukauttamista, jossa runon vaikutelma tai funktio säilytetään, vaikka tarkka muoto muuttuisi. Adaptaatioissa lähtötekstin piirteet, jotka eivät näennäisesti sovi uuteen tilanteeseen ja tavoitteisiin, muokataan käänösprosessissa uudelleenlaisiksi. Adaptaatioissa siis sopeutetaan käänös sen käyttökontekstiin. (Tieteen termipankki, i.a.).

Runouden kääntämisessä sovelletaan usein funktionalistisia teorioita, kuten skoposteoriaa. Skoposteoria on 1980-luvulla kehitetty yleinen käänösteoria, jonka mukaan käänöksen tarkoitus ohjaa kääntäjän ratkaisuja. Sen mukaan käänöksen käyttötarkoitus ohjaa kaikkea kääntämistä ja siinä painotetaan käänöksen skoposta eli tavoitetta (Reiss, Vermeer, 1986). Kääntäminen ei tällöin ole pelkkää merkityksen siirtoa, vaan runon uudelleenrakentamista kohdekielelle. Tärkeimmäksi seikaksi muodostuu siis merkityssisällön siirtäminen kieleltä toiselle. Viittomakielisen runouden käänöksissä, etenkin puhuttuun kieleen, menetetään väistämättä osa visuaalisista ja tilallisista ulottuvuuksista. Kääntäjän on tällöin etsittävä kohdekielestä keinoja, joilla runon tyyli, tunnelma ja viesti välittyvät (Kaivapalu & Mäkisalo, 2007; Sutton-Spence & Winston, 2005).

4.3 Viittomakielen kääntäminen ja tulkkaus suomen kielelle

Viittomakielen kääntäminen suomen kielelle on prosessi, jossa visuaalinen kieli muutetaan puhuttuun tai kirjoitettuun kieleen. Kyseessä ei siten ole pelkkä sanojen korvaaminen toisilla, vaan kulttuurien ja ilmaisutapojen välinen tulkinta. Viittomakieli on luonnollinen kieli, jolla on oma kielioppinsa, rakenteensa ja kulttuurinsa, eikä se ole suomen kielen visuaalinen versio. Tämän vuoksi kääntäminen vaatii syvällistä ymmärrystä sekä lähdekielestä (tässä tapauksessa viittomakielestä) että kohdekielestä (suomen kielestä), mutta myös kykyä toimia näiden kielten ja kulttuurien välissä.

Käännösprosessi alkaa viestin sisällön syvällisestä ymmärtämisestä. Viittomakieli on visuaaliskinesteettinen kieli, jossa merkityksiä välitetään paitsi viittomilla, myös ilmeillä, kehon asennoilla, liikkeillä ja tilan käytöllä (Bahan, 2006, s. 24–26; Sutton-Spence & Napoli, 2010, s. 15–17). Visuaalis-kinesteettinen kieli viittaa kieleen, jonka ymmärtäminen ja tuottaminen perustuu ensisijaisesti näkö- ja liikeaistimuksiin. Se ei siis perustu kuuloaistin kautta vastaanotettuun puheeseen, vaan nähdyn ja koetun kautta hahmotettuun viestintään (Puumala, 2018, s. 12–14; Wilcox & Shaffer, 2005, s. 29–30).

Viittomakielet ovat tyypillinen esimerkki visuaaliskinesteettisestä kielestä. Se tarkoittaa sitä, että kieli tuotetaan käsien ja kehon avulla ja vastaanotetaan näköaistin avulla. Kommunikointi perustuu monikanavaiseen visuaaliseen ilmaisun tapaan, jossa viittomien muoto, sijainti, liike, kasvonilmeet ja kehon asento kaikki kantavat merkitystä. Tämän vuoksi viittomakielet eroavat merkittävästi puhutuista kielistä paitsi muodollisesti, myös kognition ja ilmaisun tasolla (Sutton-Spence, R., & Woll, B., 1999).

Viittomakielinen runous ei ole pelkkää viestintää kielellisessä mielessä, vaan se on esteettinen taidemuoto, joka hyödyntää kehon ilmaisua, tilankäyttöä, rytmiä, visuaalisia kielikuvia ja eleiden affektiivista voimaa (Bauman, 2006., Sutton-Spence, 2012). Koska viittomakielen rakenne on usein tilallinen ja kolmiulotteinen, kun taas suomen kieli lineaarinen, tulkki joutuu muotoilemaan viestin uudelleen suomen kielen rakenteiden ja ilmaisutapojen mukaiseksi. Tämä edellyttää hyvää suomen kielen hallintaa, kielellistä luovuutta ja ilmaisutaitoa, jotta viesti säilyttää merkityksensä, sävynsä ja tyyliensä käännöksessä (Puumala, 2018, s. 18–20; Wilcox & Shaffer, 2005, s. 30–32).

Termit *lähdekieli* ja *kohdekieli* viittaavat käännösprosessin alku- ja lopetuskieliin. Lähdekieli on se kieli, josta käännetään (tässä tapauksessa viittomakieli), ja kohdekieli on se kieli, johon käännetään (tässä suomen kieli) (Koskinen, 2012, s. 23–24). Käännösratkaisuilla tarkoitetaan niitä tietoisia valintoja, joita tulkki tekee käännösprosessin aikana – esimerkiksi päättääkö hän säilyttää sanamuodon vai muokata sen sisältöä viestin ymmärrettävyyden parantamiseksi (Koskinen, 2012, s. 40–42; Kela & Pellikka, 2021, s. 105–106).

4.4 Viittomakielelle tulkkaus

Viittomakielessä käytetään paljon spatiaalisia viittomia. Spatiaalisuus tarkoittaa tilaa, tai tilan ominaisuuksia. (Suomi Sanakirja, i.a.). Tilankäytölliset elementit ovat tärkeitä viittomakielessä, sillä niiden avulla voidaan kertoa jonkin asian sijainnista, liikkeen suunnasta ja tekemisen kohteesta tai tekijästä. Viittomatilaksi vuorostaan kutsutaan tilaa, jossa viittoja tuottaa viittomia. Jos esimerkiksi haluaa kuvailla suolla eläviä eläimiä, niiden sijoittumista, ominaisuuksia ja liikkeitä, voi ne sijoittaa eri kohtiin viittomatilaa hyödyntämällä tilankäyttöä. Kuvailevilla viittomilla on myös tärkeä tarkoitus viittomakielissä. Kuvailevat viittomat ilmaisevat esimerkiksi asian kokoa tai muotoa. Jopa kiinteän viittoman voi muuttaa kuvailevaksi, vaikka kuvaamalla sen liikettä ja antamalla näin kohteesta lisätietoa. Tilankäyttö mahdollistaa kuvailevien viittomien kanssa yhdessä visuaalisen maailman rakentamisen. Jopa vain yhdellä viittomalla voi täten liikkeellä, kuvailevuudella ja paikannuksella maalata isomman kuvan jostakin asiasta. (Vikke-hanke, i.a.).

Viittomakielestä suomeen tulkaavalta tulkilta vaaditaan kahden kielen ja kulttuurin syvällistä tuntemusta, kykyä analysoida visuaalisia ja kehollisia viestejä, sekä kielellistä herkkyyttä (Wadensjö, 1998, s. 73–75; Puumala, 2018, s. 15–17). Tulkki tekee jatkuvasti päätöksiä siitä, mitä painottaa, mitä jättää pois ja miten viestin eri osat esitetään ymmärrettävästi ja tarkoituksenmukaisesti suomeksi (Wilcox & Shaffer, 2005, s. 29–30). Näiden päätösten tekeminen vaatii paitsi kielellistä taitoa myös ammattieettistä harkintaa ja kykyä perustella omat ratkaisunsa (Koskinen, 2012, s. 40–42). Usein kääntäminen vaatii myös valmistautumista ja yhteistyötä esimerkiksi asiakkaan tai muiden asiantuntijoiden kanssa, etenkin silloin, kun kyseessä on valmiin materiaalin, kuten runon tai esityksen, kääntäminen tai tulkkaus (Kela & Pellikka, 2021, s. 103–105).

Viittomakielen tulkaaminen suomen kielelle on vaativa ja monimuotoinen tehtävä, jossa yhdistyvät kielellinen asiantuntemus, kulttuurinen ymmärrys ja viestinnällinen herkkyyks. Se on myös luova prosessi, jossa tulkki toimii siltana kahden erilaisen kielen ja ilmaisumuodon välillä.

Viittomakielen tulkki ei ole neutraali viestin siirtäjä vaan aktiivinen osallistuja, joka tekee jatkuvasti valintoja sen suhteen, mitä ja miten viesti välitetään (Wadensjö, 1998; Roy, 2000). Tulkkaus on tilannesidonnainen vuorovaikutusprosessi, jossa huomioidaan osallistujat, kommunikaatiotilanne ja konteksti (Napier, McKee & Goswell, 2010).

Esitystulkkauksessa, kuten runon tai teatterin tulkkauksessa, tulkki toimii myös taiteellisena tulkitsijana. Hänellä on enemmän vapautta käyttää luovia ratkaisuja ja painottaa esteettisiä elementtejä (Sutton-Spence & Winston, 2005). Tällöin tulkki saattaa tehdä valintoja esimerkiksi runollisten tehokeinojen tai tunnelman korostamiseksi, vaikka se tarkoittaisi poikkeamista lähdetekstin muodollisesta rakenteesta. Tulkkaus on myös eettinen prosessi: tulkki joutuu arvioimaan uskollisuuden, selkeyden ja kohdeyleisön tarpeiden välistä tasapainoa (Kujamäki, 2000, s. 43). Nämä valinnat vaikuttavat siihen, millaisena runo välittyy kuulijalle ja kuinka runon esteettiset ja sisällölliset tavoitteet toteutuvat.

Viittomakielestä puhuttuun suomeen tulkkaminen edellyttää kääntäjältä kykyä siirtää visuaalisesti ja tilallisesti rakentuva merkitys lineaariseen, auditiiviseen muotoon. (Pöchhacker, 2004; Nicodemus & Emmorey, 2015). Kielen lineaarisuus tarkoittaa sitä, että puheen on edettävä tietyssä lineaarisessa järjestyksessä, eikä sen osia voi esittää samanaikaisesti. (Tieteen termipankki, 2025). Kielen lineaarisuus erottaa viittomakielen puhutuista kielistä. Viittomakielellä asioita voi ilmaista samanaikaisesti monia asioita jopa yhdellä viittomalla. Tulkki joutuu tekemään ratkaisuja siitä, miten esimerkiksi viittomien sijoittelu tilassa, ilmeet tai keholliset painotukset puetaan sanalliseen muotoon.

Suullinen suomi ei voi tavoittaa kaikkia viittomakielisen esityksen kerroksia. Tulkki voi kompensoida tätä käyttämällä kuvailevaa kieltä, kehollisia selityksiä tai rytmillisiä painotuksia puheessa (Napier, 2010; Winston, 2004).

4.5 Valmisteltu tulkkaus

Viittomakieltä voidaan tulkata joko suoraan tai valmisteltuna tulkkauksena. Suorassa tulkkauksessa tulkki saattaa tietää aiheen ja näin valmistautua

tulkkaukseen tutkimalla aihetta ja miettimällä, mitä siitä saatetaan kertoa. Tulkilla ei ole kuitenkaan tiedossa tarkalleen, mitä aiheesta aiotaan puhua. Valmisteltu tulkkaus muistuttaa käännoästä, koska tulkilla on ollut käytössään materiaalia, jolla hän on voinut tutustua perusteellisesti tulkkaustilanteeseen (Hytönen, Rissanen, 2006).

Valmisteltu tulkkaus tarkoittaa tulkkaustilannetta, jossa tulkki saa mahdollisuuden tutustua tulkattavaan materiaaliin etukäteen ja valmistautua huolellisesti tulkkaustehtävään. Tämä poikkeaa simultaanitulkkauksesta, jossa tulkkaus tapahtuu reaaliaikaisesti ilman mahdollisuutta syvempään valmistautumiseen (Hale, 2007.)

Valmistellussa tulkkauksessa tulkilla on aikaa analysoida lähdetekstiä, tehdä sanasto- ja käännoäsvaihtoja, keskustella mahdollisesti esiintyjän tai asiakkaan kanssa ja pohtia, miten erityisesti taiteellinen sisältö välittyy vastaanottajalle. Tämä on erityisen tärkeää taiteellisessa tulkkauksessa, kuten runouden tai teatterin tulkkauksessa, joissa ilmaisun vivahteilla ja monitasoisuudella on keskeinen merkitys (Pöchhacker, 2016).

Viittomakielisen runouden tulkkaus vaatii sekä lähde- että kohdekielen syvällistä kulttuurista ja kielellistä tuntemusta, ja tulkkausprosessia voidaan lähestyä myös käännoästaiteellisena toimintana – se ei ole pelkästään kielen muuttamista toiselle kielelle, vaan uuden esityksen rakentamista alkuperäisen teoksen pohjalta.

Käännoäsprosessi koostuu kolmesta vaiheesta, jotka ovat analyysivaihe, siirtovaihe ja muotoiluvaihe (Nida, 1964). Analyysivaihe tarkoittaa alkuperäiseen tekstiin perehtymistä. Tärkeä huomioida sisältö ja kulttuuriset viitteet. Viittomakielisessä runoudessa esim. viittomien merkitysten ja visuaalisten elementtien analysointia (Nida, 1964). Siirtovaiheessa alkuperäinen teksti siirretään kohdekielille. Viittomakielisessä runoudessa tämä on erityisen haastavaa, koska visuaalinen ilmaisu ja abstrakti kieli eivät suoraan käänny puhuttuun kieleen (Nida, 1964). Muotoiluvaiheella tarkoitetaan käännoäksen viimeistelyä. Runoudessa tämä tarkoittaa esimerkiksi rytmien, soinnin ja kuvakielen huomioimista käännoä- prosessissa (Nida, 1964).

Usein runouden tulkkaus tehdään ennakkoon valmisteltuna tulkkauksena, jolloin tulkilla on mahdollisuus perehtyä runoon, suunnitella käännoäksensä ja harjoitella

sen esittämistä (Winston, 2004; Cokely, 1992). Tämä antaa mahdollisuuden tehdä esteettisiä valintoja, jotka palvelevat runon ilmaisua.

5 RUNOUDEN TEOREETTISET VIITEKEHYKSET

5.1 Suomenkielinen runous

Suomalaisen runouden sisälle mahtuu monenlaisia termejä ja keinoja, joilla runous kukoistaa taiteen muotona. Runous, eli lyriikka on vanhin kirjallisuuden muodoista. Siinä kieltä käytetään esteettisesti. Runous koostuu kirjallisista tai suullisista töistä ja se alkoi suullisena sanataiteena. Runot keskittyvät mielikuvitukseen, sana-assosiaatioihin sekä kielen soinnillisiin ominaispiirteisiin. (Koulukino, i.a.) Assosisaatiolla tarkoitetaan yhteyttä kahden asian välillä. Runoudessa sana-assosiaatiot tarkoittavat kahden sanan välistä yhteyttä ja niistä syntyvää mielle yhtymää. (Suomisanakirja, 2025). Ne muodostavat yhdessä tarkemman mielikuvan asioista. Säejako ja Rytmi ovat runouden keskeisiä elementtejä. Rytmi syntyy esimerkiksi tavujen pituudesta ja toistuvista rakenteista. (Lehto, 2018). Säejako on runoudessa säkeiden ja säkeistön jakamista. Se voi viitata säkeiden rytmiseen jaotteluun ja rakenteeseen (suomisanakirja, i.a.). Alku- ja loppusoinnollisuus antavat runoudelle rytmisyyttä ja harmoniaa, auttavat lukijaa tai kuulijaa muistamaan runon ja tekevät siitä miellyttävän yleisölle. (Hakala 2017). Kielikuvat esim. Metaforat ja personifikaatiot rikastavat runoutta, tarjoavat uusia näkökulmia sisältöön (suomisanakirja, i.a.). Personifikaatiolla tarkoitetaan elottoman luonnon elollistamista ja kuvailua persoonallisena. (Tieteen termipankki, 2025) Metaforalla taas tarkoitetaan kielikuvaa. Se pohjautuu kahden eri asianosittaiseen samankaltaisuuteen.

Yhdessä nämä runon keinot muodostavat runouden sielun ja avartavat taiteellista maailmaa uusista näkökulmista. Nämä keinot myös mahdollistavat syvienkin tunteiden ja tuntemusten herättämistä runon tarkastelijassa. Runous on kielen ja ilmaisun taiteellinen muoto, joka hyödyntää kielen rytmiä, sointia, kuvallisuutta ja tiivistämistä välittääkseen merkityksiä, tunteita ja kokemuksia. Se eroaa arkikielestä siinä, että se pyrkii tavoittamaan jotain syvempää kuin pelkän

informaation siirron – se herättää aistimuksia, mielikuvia ja resonanssia lukijassa tai kuulijassa (Attridge 2013, s.10). Runous voi myös haastaa kielen konventioita ja rakenteita, leikitellä merkityksillä ja muodoilla, ja se voi olla hyvin henkilökohtaista tai poliittista. Runouden lajityyppejä on lukuisia, ja runous elää niin kirjallisessa kuin esitystaiteellisessakin muodossa. Performatiivinen runous, kuten lavarunous tai viittomakielinen runous, korostaa ruumiillista ilmaisua, rytmiä ja tilallisuutta. Runoudessa kieli ei ole vain väline, vaan se on myös osa itse ilmaisua – kielellä rakennetaan rytmi, äänteellisyys, visuaaliset elementit ja merkitysten monitasoisuus. (Jakobson, 1960, s. 356 - 357.)

5.2 Viittomakielinen runous

Viittomakielinen runous syntyy usein spontaanisti ja korostaa fyysistä ilmaisua. Se eroaa kirjallisesta runoudesta ilmaisukeinoilla, jotka viittomakielisessä runoudessa perustuvat tilaan, liikkeeseen ja visuaalisuuteen (Viittomakielinen kirjasto, 2023). Viittomakielisessä runoudessa runouden piirteet ilmenevät visuaalis-kinesteettisesti, sillä rytmi syntyy viittomien ajoituksesta ja liikkeestä, kuvallisuus kehon ja tilan käytöstä, ja kielellinen monimerkityksellisyys voidaan rakentaa mm. viittomien muodon, sijainnin ja ilmeen tasolla (Bauman, Nelson & Rose 2006). On havaittu, että näitä on erityisen vaikeaa siirtää suomenkielisen runouden kielioppiirteiden alle.

Keskeinen elementti viittomakielisessä runoudessa on toisto. Sillä tarkoitetaan viittomien toistamista monta kertaa. Sen avulla luodaan rytmiä ja painotetaan tiettyjä viestejä. (Sutton-Spence & Napoli 2010).

Viittomakielisessä runoudessa symmetria ja balanssi viittaavat liikkeiden ja ilmaisun harmoniseen sommitteluun. Esim. Käsien liikkeiden synkronointi lisää esteettisyyttä (Wilcox, 2006). Viittomakieliset metaforat hyödyntävät tilan käyttöä ja visuaalista ilmaisua. Ne voivat olla monitulkintaisia ja rakentua esim. käsimuotojen, eli sormien asento viittoman suorittamisen aikana, liikkeen suunnan ja ilmeen yhdistelmistä (Bauman, 2003). Käsimuoto voi pysyä samana tai muuttua. (Voppi, i.a.) Viittomakielessä myös kasvojen ilmeellä on iso merkitys. Ilmeet kertovat millä tyyllillä viesti kerrotaan ja onko lause esimerkiksi kysymyslause vai toteamus.

Usein viittomakielisessä runoudessa käytetään muita kuin vakiintuneita viittomia. Silloin kyseessä on neologismi. Neologismi tarkoittaa uusien viittomien, joiden ilmaisu on visuaalisesti taiteellinen, luontia. Nämä viittomat ovat kauniita, kuvailevia ja ne sulautuvat yhteen toisiinsa kauniisti. Viittomakielisessä runoudessa kaksi peräkkäistä viittomaa tehdään usein samalla käsimuodolla pitääkseen runon rytmiä ja soljuvuutta yllä. Tämänkaltaisen saman käsimuodon käyttäminen eri viittomissa rikkoo kielen rajoja kielioppia katsoen. (Viittomakielinen kirjasto, 2023)

Viittomakielistä runoutta tutkailtaessa on hyvä muistaa, että kääntäminen ja tulkkaus ovat eri asia. Molemmat ovat kielen välittämisen muotoja, mutta ne eroavat toisistaan esim. toimintatavoissa ja prosesseissa.

Kääntäminen on ajallisesti joustavampaa, kääntäjä voi muokata, tarkistaa ja hioa tuotoksiaan, tulkkaustilanteessa tulketta ei ehdi hioa eikä muokata ja tulkkaustilanne on ajallisesti rajoittunut. Viittomakielen tulkkauksessa painotus on viestin ydinmerkityksen välittämisessä. Tulkkaus on ennalta valmistelematon ja tapahtuu reaaliajassa puhuttujen ja viitottujen kielten välillä. Tulkkaus edellyttää välitöntä reagoitua ja päätöksentekoa (Viittomakielinen kirjasto, 2023).

Runon tulkkauksen vaatii tarkkaa analyysiä sekä viittomakielisen että suomenkielisen runouden teoriasta. Suomenkielinen runous perustuu perinteisesti kirjalliseen muotoon ja äänenkäyttöön, kun taas viittomakielinen runous on kehollista ja visuaalista. Viittomakielinen runous hyödyntää monitasoisia kielellisiä ja esteettisiä ratkaisuja, joissa käsimuodot, viittomien liikesuunta ja -voimakkuus sekä kehon liike voivat toimia merkitystä kantavina elementteinä (Bauman, Nelson & Rose, 2006).

Kirjallisen runouden kääntäminen on pääosin kielellistä työtä, jossa keskitytään sanojen merkityksiin ja rakenteisiin. Viittomakielisen runouden kääntäminen taas yhdistää kielellisen ja visuaalisen ilmaisun, ja sen haasteet liittyvät kineettisen ja kulttuurisen sisällön siirtämiseen tekstimuotoon. Molemmat ovat luovia prosesseja, mutta viittomakielisen runouden kääntäminen vaatii erityistä ymmärrystä sekä visuaalisesta kielestä että sen kulttuurisesta merkityksestä.

Viittomakielisen runouden tulkkauksessa runon rytmi ilmenee nopeudessa, toistossa, tauoissa ja tilan käytössä. Rytmien siirtäminen tekstin muotoon on erityisen haastavaa, koska se perustuu visuaalisiin ja kineettisiin elementteihin eikä ääniin (Sutton-Spence, 2005).

5.3 Viittomakielisen runouden alalajit

Viittomakielinen runous jakaantuu kolmeen eri alalajiin.

Visual Vernacular (VV) on visuaaliseen kerrontaan perustuva taiteenlaji, jota käytetään erityisesti kuurojen kulttuurissa. Se yhdistää viittomakielisen runouden, pantomiimin, elokuvamaisen ilmaisun ja ilmeikkään kehollisen kerronnan ainutlaatuisiksi kokonaisuudeksi. VV on erityisen suosittu esittävän taiteen muotona, ja sitä käytetään sekä viittomakielisessä runoudessa että teatteri-ilmaisussa (Wolfe, 2006). Käsimuototarinat ovat viittomakielisen runouden ja kerronnan erityinen alalaji, jossa tarina rakennetaan yhden tai useamman tietyn käsimuodon ympärille. Tämä rajoite luo rakenteellista yhtenäisyyttä ja tuo kerrontaan runollista rytmiä sekä esteettistä visuaalisuutta. Perinteinen viittomakielinen runous pohjautuu pitkälti kulttuurisesti vakiintuneisiin tapoihin käyttää kieltä runollisesti. Tässä runouden muodossa voidaan käyttää viittomakielen luonnollisia rytmejä, tilankäyttöä ja ei-manuaalisia piirteitä, kuten kasvonilmeitä ja pään liikkeitä (Viittomakielinen kirjasto, 2023).

6 VIITTOMAKIELINEN KIRJASTO

Opinnäytetyömme ensisijainen työelämäkumppani tässä opinnäytetyössä Viittomakielinen kirjasto. Viittomakielinen kirjasto on Kuurojen Liiton alla toimiva verkkopalvelu, josta löytyy viittomakielistä sisältöä kaikille kiinnostuneille. Sen tavoitteena on edistää viittomakielisten oikeutta kieleen, kulttuuriin ja tiedonsaantiin. Verkkopalvelusta löytyy esimerkiksi satuja, novelleja ja runoja viittomakielellä. Lisäksi artikkeleita, henkilöhaastatteluja ja historiaa kuurojen kulttuuriperintöä. Palvelu on suunnattu erityisesti

suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjille. Viittomakielisen kirjaston toimintaa rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Esimerkiksi valitsemamme viittomakielinen runoteos löytyy Viittomakielisen kirjaston verkkopalvelusta. Kirjaston sivuilla on myös katsottavana muita viittomakielisten taiteilijoiden runoteoksia. Viittomakielinen kirjasto tarjoaa ajankohtaista tietoa viittomakielellä, joten sen merkitys viittomakielisessä yhteisössä on sangen suuri saavutettavuuden kannalta.

7 TUTKIMUSMENETELMÄT

Opinnäytetyömme on tutkimuspainotteinen. Tutkimuspainotteisessa opinnäytetyössä usein lähtökohtana on työelämästä kumpuava tarve tutkimukselle. Meidän tapauksessamme saimme tutkittavan aiheen suoraan Viittomakieliseltä kirjastolta. Tutkimuspainotteisen opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa aiheesta uutta tietoa. Tutkimme aihetta tulkkien käännöstyön kautta ja haastatteleamalla tulkkeja prosessin jälkeen. Tutkimus toteutetaan kvalitatiivisena eli laadullisena tapaustutkimuksena, jossa keskiössä on yhden viittomakielisen runon tulkkausprosessi ja sen analyysi.

Opinnäytetyössämme tarkastelemme viittomakielisen runouden tulkkauksista valmistellun tulkkauksen näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää, miten viittomakielinen runous voidaan välittää toiselle kielelle – tässä tapauksessa suomen kielelle – mahdollisimman merkityksellisesti ja taiteelle uskollisesti.

7.1 Tutkimuskysymykset- ja ongelmat

Tutkimuskysymyksemme muodostuvat seuraavista. Miten viittomakielisen runouden piirteet voidaan välittää suomen kielelle valmistellussa tulkkauksessa? Miten tulkki tekee tulkintapäätöksiä runouden kääntämisen prosessissa? Miten vastaanottajat kokevat käännöksen tai tulkkauksen – säilyykö runouden vaikutus ja merkityksellisyys? Tutkimusongelmiksi muodostuvat: Miten viittomakielisen runouden visuaaliset elementit voidaan siirtää puhuttuun kieleen? Mitkä ovat tulkkausprosessin suurimmat haasteet viittomakielisen runouden kohdalla? Millaisia ratkaisuja voidaan käyttää viittomakielisen runouden tulkkaukseen?

Opinnäytetyömme eteneminen alkoi aiheen valinnalla. Valitsimme itseä kiinnostavan aiheen, joka olisi relevantti alallamme. Lisäksi kyseisestä aiheesta tuli tutkimuspyyntö Viittomakieliseltä kirjastolta, jonka kanssa lähdimme opinnäytetyötä toteuttamaan. Tärkeää oli laatia selkeät tutkimuskysymykset ja rajata aihetta tarpeeksi, jotta pystyimme keskittymään olennaiseen ja toteuttamaan projektin annetussa määräajassa. Seuraavaksi piti tutkia teoreettista taustaa, joka tukee tutkimustamme. Tutkimme aiempia tutkimuksia ja

keräsimme tietopohjaa. Pyysimme neljää tulkkiä tuottamaan valitsemastamme runosta tunnin valmistautumisajalla tulkkauksen. Päädyimme tunnin valmistautumisaikaan, sillä viittomakielisen runon tulkkaus vaatii erityistä valmistautumista. Runot sisältävät usein kielellisiä ja visuaalisia kielikuvia, rytmiä, tilankäyttöä ja kulttuurisia viittauksia, joita ei voida suoraan kääntää sanasta sanaan. Tulkkausprosessissa tulkin on analysoitava runon sisältö ja rakenne sekä tehtävä kielellisiä ja esteettisiä valintoja, jotta tulkki voi välittää runon merkityksen, tunnelman ja tyylin puhutulla kielellä. Valmistautumisaika on näin ollen tärkeä osa laadukkaan ja runon ominaispiirteet huomioivan tulkkauksen tuottamista.

7.2 Tutkimusmenetelmät

Menetelminä käytetään muun muassa sisällönanalyysiä, jolla tutkitaan runon kieli- ja ilmaisukeinoja. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen yleisesti käytetty analyysimenetelmä, jonka avulla aineistosta etsitään merkityksiä, teemoja, luokkia tai kategorioita systemaattisesti ja loogisesti. Tarkoituksena on kuvailla tutkittavaa ilmiötä, ymmärtää sen sisältöä ja löytää siitä olennaisia piirteitä tai rakenteita (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Havainnoimme haastattelemalla tulkkiiden reflektiivisiä analyysejä, jossa dokumentoidaan tulkkausprosessin valintoja ja haasteita. Reflektiivinen analyysi tarkoittaa tutkimusmenetelmänä tai -otteena tutkijan tietoista pohdintaa omasta roolistaan, ennako-oletuksistaan, näkökulmastaan ja vaikutuksestaan tutkimusprosessiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Se liittyy erityisesti laadulliseen tutkimukseen, jossa tutkija ei pyri objektiivisuuteen vaan tunnistaa ja tekee näkyväksi oman subjektiivisuutensa tutkimuksen osana. Opinnäytetyössämme mukana olleet tulkit tekivät tällaista reflektiivistä analyysiä omasta tulkkausprosessistaan Teams- palaverissa. Lisäksi esille nousi mahdollisten vastaanottajien kokemus, mikä tuottaa tietoa tulkkauksen vaikuttavuudesta (Schön, 1983., Jääskeläinen, 2010., Angelelli, 2009).

Tutkimus pohjautui tulkkauksen ja kääntämisen tutkimuksen teorioihin sekä viittomakielisen runouden analyysimalleihin (esim. Sutton-Spence, 2005, Bauman, 2006, Napier, 2001). Tutkimusmenetelminä opinnäytetyössä käytimme laadullista sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysissa keskitytään siihen, mistä

asioita, aiheista ja teemoista aineisto kertoo. (Tietoarkisto,i.a.). Tässä opinnäytetyössä keskityimme äänitiedosto muotoisten tallenteiden analysointiin. Äänitiedostoja analysoidessa prosessi limittyi tulkkien reflektiiviseen analyysiin heidän tulkkeensa luomisesta, jolloin saimme ylös havaintoja tulkkausprosessiin liittyvistä haasteista.

7.3 Aineiston keruu

Aineistonkeruu toteutettiin osana laadullista tapaustutkimusta, jonka tavoitteena oli tarkastella viittomakielisen runon käännösprosessia suomen kielelle tulkkien näkökulmasta. Aineistonkeruu keskittyi erityisesti valmistellun tulkkauksen vaiheisiin sekä tulkkien tekemiin kielellisiin ja tulkinnallisiin ratkaisuihin.

Tulkeille lähetettiin sähköisesti viittomakielinen runovideo tarkasteltavaksi. Valmistautumiseen heillä oli käytettävissään yksi tunti. Tämän aikana he saivat tehdä muistiinpanoja, pohtia runon sisältöä ja tehdä tarvittaessa käännösratkaisuja etukäteen. Tavoitteena oli jäljitellä todellista tulkkaustilannetta, jossa valmistautumisaika on rajallinen mutta mahdollistaa harkinnanvaraisen ennakkotyön. Tunnin valmistautumisajan jälkeen jokainen tulkki esitti tulkkauksensa yksitellen, ja jokaisen esityksen jälkeen käytiin keskustelu, jossa käsiteltiin tulkkauksen prosessia, ratkaisuja ja mahdollisia haasteita. Suomenkielinen spiikkaus tallennettiin äänitiedoston muodossa Microsoft Teams- videopuhelussa.

Analysoimme siis kerätyn aineiston, eli tulkkien äänittämämme tulkkaukset viittomakielisestä runosta, havainnoimalla ja vaihtamalla ajatuksia asiantuntijakumppaneidemme, eli tulkkien, kanssa. Tämän vaiheen aikana oli tärkeää olla objektiivinen ja kriittinen. Kirjasimme tulkkien havainnot ja pohdinnat ylös muistiinpanoina ja teimme niistä yhteenvedon. Tämä menetelmä mahdollisti paitsi käännösten vertailemisen, myös tulkkien reflektiivisen tarkastelun omista päätöksistään. Näin saatiin kattavaa aineistoa siitä, millaisia strategioita tulkit käyttivät runon suomenkielistämisessä, millaisia elementtejä he nostivat tulkkaukseensa ja miten he kokivat runon tulkitsemisen haasteet ja mahdollisuudet. Lisäksi aineisto tuotti tietoa siitä, miten valmistautumisaika vaikutti tulkkauksen laatuun ja ilmaisiin tarkkuuteen.

8 TULOKSET JA YHTEENVETO

8.1 Alkuperäinen runo

Satu Kankaanpään *Suoviha* on viittomakielinen runoteos, joka valikoitui opinnäytetyöhömme tulkkien tulkattavaksi. Runo on julkaistu Viittomakielisen kirjaston verkkopalvelussa 19.01.2021. Runon sisältö avautuu katsojalleen voimakkaan visuaalisena ja symbolisena kokemuksena. Runossa yhdistyvät suomalaisen luonnon lajisto ja kuvailu, tunnetilojen vaihtelut sekä viittomakielen ainutlaatuinen ilmaisukyky. Teos ei ainoastaan kuvaa suota paikkana, vaan käyttää sitä monitasoisena metaforana, joka kutsuu katsojan kokemaan, tulkitsemaan ja tuntemaan. Runon aiheena toimii ihmisen ja luonnon välinen suhde. *Suoviha*-runossa viittominen ei ole lineaarista viestin välitystä, vaan se rakentaa visuaalisia kerroksia ja abstrakteja tasoja, joissa käytetään kehon eri osia, katsetta, tilaa ja painotuksia merkitysten rakentamiseen (Kankaanpää, 2021). Viittomakielisessä runoudessa lineaarinen viittaa siihen, että viestejä tuotetaan ajassa peräkkäin, yksi elementti kerrallaan – aivan kuten puhutussa tai kirjoitetussa kielessäkin (Sutton-Spence & Napoli (2010). Tulkkauksen kannalta tämä tarkoitti, että tulkki joutui tekemään valintoja siitä, säilytetäänkö suora visuaalinen ilmaisu vai muokataanko sitä suomen kielen runollisempaan muotoon.

8.2 Havaintoja tulkkaustrategioista

Saimme tarkasteltavaksi neljän viittomakielen tulkin tulkkaukset runosta äänitallenteina. Tulkkauksen prosessin aikana havaitsimme, että pelkkä sanallinen käänös ei riitä välittämään runon tunnelmaa, rytmiä tai syvempää merkityssisältöä. Yksi keskeinen havainto liittyi rytmiin. Viittomakielisessä runoudessa rytmi syntyy usein liikkeen toistosta, eleiden temposta ja kehon painotuksista (Sutton-Spence & Napoli, 2012). *Suoviha* hyödyntää toistuvia viittomia ja liikesarjoja, jotka tulkissa herättivät vaikutelman musiikillisesta

kaaresta. Suullisessa tulkinnassa tätä rytmiä pyrittiin säilyttämään toiston, taukojen ja sanojen äänteellisen rakenteen kautta. Rytmien säilyttämiseksi sovellettiin prosodisia keinoja: äänen painotusta, tempon muutoksia ja sanojen soinnillista valintaa.

Vertailtaessa erilaisia tulkkausstrategioita – esimerkiksi suorasanaisten tulkinta, uudelleenmuotoiltu tulkinta ja luova adaptaatio – kävi ilmi, että luova tulkinta oli usein paras keino tavoittaa alkuperäisen runon vaikutus. Esimerkiksi kohtauksessa, jossa runoilija kuvaa suon hengittävän ja nousevan, visuaalinen kielikuva käännettiin sanallisesti muotoon "suo hengittää kuin elävä olento", mikä säilytti runollisuuden, vaikka viittoma itsessään oli konkreettisempi (Kankaanpää, 2021). Tulkki sovelsi tässä niin sanottua dynaamista ekvivalenssia (Nida, 1964), jossa pyritään välittämään alkuperäisen viestin vaikutus eikä pelkkä sisältö.

Runon tulkkaus edellyttää tulkilta luovia ratkaisuja, kuten kuvailun, vertauskuvien ja rytmien avulla tapahtuvaa tunnelman ja merkitysten rakentamista. Erityisesti spiikkauksissa eli viittomakieleltä puhutulle kielelle tulkkauksessa, kääntäjän tai tulkkauksen tehtävänä on löytää keinoja, joilla viittomakielen moniulotteinen visuaalisuus, tilallinen rakenne ja kerroksellisuus voidaan sanallistaa tavalla, joka säilyttää runon esteettiset ja sisällölliset arvot kuulijalle ymmärrettävässä muodossa. (Kaivapalu & Mäkisalo, 2007. Sutton-Spence & Winston, 2005).

8.3 Tulkkauksen vertailu

Tulkkeja opinnäyteyössämme oli mukana neljä; tulkit A, B, C ja D. Viittaamme tulkkauksiin kirjaintunnuksilla taataksemme anonymiteetin. Tulkkien A, B, C ja D tulkkauksissa oli nähtävissä paljon yhtäläisyyksiä ja eroja. Iso osa kuulevien maailmaa ovat erilaiset luonnon äänet. Osa tulkeista kuvaili tulkkauksiinsa tarkasti luonnon ääniä. Esimerkiksi tulkki A kuvaili hyönteisen surinaa ja muita luonnon ääniä omalla äänellään. Tämä kertoo lähde ja kohdekielen kulttuurien välisestä ymmärryksestä ja tietämyksestä, sillä luonnon äänimaailmat ovat iso osa kuulevien maailmaa. Osa tulkeista eläytyi rohkeammin omalla persoonalla ja äänenkäytöllään tulkkaukseen ja osalla äänenpainot ja valinnat olivat hillitympiä. Tulkki A:lla oli suurimmat vaihtelut äänenpainossa ja äänenkäytössä merkityksien luoja. Tässä kohtaa tulkkauksesta tulkin oma persoona saattaa

tulla hieman esille. Kaikki tulkeista käyttivät hiljaisuutta myös elementtinä tulkkauksessaan. Hiljaisuus jätti kuuntelijalle aikaa ja tilaa omille johtopäätöksilleen runon sisällöstä ja merkityksistä. Hiljaiset hetket tulkkauksen välissä myös siirsivät runon tunnelmaa lähdekieleltä kohdekielelle. Isoimpia eroja tulkkausten välillä toivat esiin tulkkien sanavalinnat. Tulkki B aloitti runon alun suomentamalla ”Lempeä tuulen vire leikittelee suon päällä”. Tulkki C taas päätyi aloittamaan tulkkauksen virkkeellä ”Usva suon lammen pinnalla”. Tuuli ja usva viittomina ovat usein kuvailevia, joten ne voi tulkita eri tavalla.

Tulkkien tulkkauksista löytyi kaikista myös paljon kielikuvia. Kielikuvia tulkkauksissa olivat esimerkiksi personifikaatio ”auringon lämmin käsi hyväilee” sekä ”vaativa tuuli”. Nämä sanavalinnat kuvasivat suon tunnelmaa elollistamalla elotonta. Tulkkauksista löytyi myös metaforia. Tulkki C käytti metaforaa ”suojussi”. Runossa hän viittasi tällä suolla elävään kasviin, mutta taustalla oli myös moniulotteisempi merkitys. Tässä on esimerkki runoissa olevista piilomerkityksistä, nimittäin tällä tulkki viittasi Väinö Linnan teokseen *Täällä Pohjantähden alla*, joka tunnetusti alkaa virkkeellä ”Alussa olivat suo, kuokka- ja jussi”. Tämä toimii esimerkki tulkin kielten ja kulttuurin tuntemisesta, sillä tulkki viittaa vahvasti suomalaiseen kulttuuriin. Muistakin tulkkauksista löytyi metaforia, esimerkiksi ”neito suokukka” tulkin B tulkkauksesta. Siinä suolla kasvavaa kukkaa kuvataan neitona. Tulkin D, käyttämä metafora oli sammakon kuvailua vedessä ”nahkainen narina värähtelee”. Runoudessa käytetään yleensä alku- ja loppusoinnillisuutta ja riimejä, tai suoraa kerrontaa. Molempia oli nähtävissä tulkkauksissa. Tulkki B käytti tulkkauksessaan enemmän suoraa kerrontaa, kuin muut. Esimerkkinä hänen suorasta kerronnastaan on tämä lainaus: ”Lintu lennähtää kelottuneen puun oksalta. Siivet nostavat sitä yhä ylemmäs, kunnes sitä ei enää erota taivaan poikki kulkevista pilvistä”.

Osa tulkeista jätti enemmän runon vastaanottajan tulkinnan varaan runon sanomaa sen sijaan, että sanoitti asioita tarkasti. Yhden tulkin tulkkaus erosi muiden joukosta rohkeilla päätöksillä. Tulkki C käytti tulkkauksessaan voimailmaisuna sanontaa ”ei perkele” korostaakseen runon tunnelmaa ja intensiivisyyttä. Tämä oli voimakas ja rohkea tulkkausstrateginen päätös ja linjan otto tulkkauksessa. Tulkki D poikkeuksellisesti sukelsi itse runoon mukaan sivustakatsojan roolin sijaan. Tämä tuli esiin hänen käyttäessään minä- muotoa

tulkkauksessaan esimerkiksi näissä lahdessa virkkeessä: “repäisi minusta palan”, “kääntäisinpä kelloa, palauttaisin kaiken ennalleen”. Näillä tulkki viittaa runon puhujan olevan osa suon tapahtumia.

8.4 Tulkkien ajatuksia tulkkauksesta

Tulkkien reflektiivisistä analyyseista selvisi, että merkitysten välittämisessä keskeinen haaste olivat *Suovihan* metaforat ja symboliset kuvat. Viittomakielessä metaforat syntyvät paitsi kielikuvista, myös tilan, liikkeen ja kehollisuuden avulla (Sutton-Spence, 2016). *Suovihassa* esimerkiksi turpeen upottavuus esitetään painona kehoa vasten, mikä luo symbolin siitä, miten luonto sitoo, peittää ja ehkä tukahduttaaakin. Tällaiset symbolit eivät siirry automaattisesti puhutulle kielelle, vaan vaativat tulkilta tulkintaa, kontekstin tuntemusta ja luovuutta.

Tulkkausprosessissa hyödynnettiin myös runon sisällöllistä analyysiä ennen itse tulkkausta. Runo ei ollut lineaarinen tarina vaan assosiatiivinen sarja visuaalisia kohtauksia, jotka liittyivät toisiinsa teemallisesti – luonnon ja ihmisen välinen yhteys, kaipuu, pelko ja syvä tunne suon mystiikasta. Tämän vuoksi tulkki rakensi suullisen tulkinnan myös tematiikan ja tunnetilojen varaan, ei pelkästään viittomien semanttisen merkityksen mukaan. Jokainen kokee ja ymmärtää runon omalla tavallaan, joten tulkkauksista tuli hyvin oman näköisiä.

Lähes kaikki toivat esille, että tunnin valmistautumisaika oli liian lyhyt. Halusimme kuitenkin pitää tulkkaustilanteen mahdollisimman aitona, joten siksi päädyimme kyseiseen aikaan. Jos aikaa olisi ollut enemmän, tulkkauksesta olisi tullut ennemminkin käänös tulkkauksen sijaan. Osa tulkeista kertoi halunneensa korostaa runon tulkinnassa äänimaisemaa ja jättää kuulijalle näin enemmän tulkinnanvaraa. Tulkit pohtivat myös, kuinka paljon voi itse päättää esimerkiksi eläinten, kasvien ja muiden hahmojen nimiä ja lajeja, tietämättä taiteilijan alkuperäistä ajatusta niiden takana. Jos valmistautumisaikaa olisi ollut enemmän ja jos tilanne olisi ollut aito tulkkaustilanne oikein asiakkaan kanssa, olisi tulkki voinut varmistaa taiteilijalta itseltään runossa esiintyviä hahmoja. Rajallisen ajan takia moni päätyi etsimään tulkkauksen tueksi suohon liittyviä asioita ja eläimiä verkosta.

Viittomakielinen runous on monitasoista ja visuaalisesti rikasta ja se voi sisältää kulttuurisia, emotionaalisia ja symbolisia merkityksiä (Ladd, 2003, s. 167). Tulkin omat kokemukset ja elämäkatsomus vaikuttavat väistämättä siihen, miten hän tulkitsee runon merkityksen. Tulkki toimii tulkinnan rajapintana – hän tekee jatkuvia valintoja siitä, mitä runon osa-alueita nostaa esiin ja miten ne välitetään kuulijalle. Tulkkauksessa ei voida koskaan täysin ohittaa tulkin omaa subjektiviteettiä. Subjektiviteetilla tarkoitetaan henkilön subjektiivista, eli henkilökohtaista kokemusta ja näkemystä maailmasta. Subjektiviteetti korostaa, että henkilön tunteet ja havainnot voivat poiketa objektiivisesta totuudesta. Objektiivisyys tarkoittaa asioiden tarkastelua puolueettomasti, tasapuolisesti ja neutraalisti. (Suomi Sanakirja, i.a.). Tämän vuoksi tietoisuus omista vaikutteista ja reflektointi ovat olennaisia, erityisesti taiteellisen kielen kanssa. Osa tulkeista toi esille sen, kuinka paljon valtaa tulkilla on, kun hän tekee tulkkausvalintoja. Tämä nosti esiin ajatuksia tulkin vallasta ja vallankäytöstä tulkkaustilanteissa. Esiin nousi ajatus siitä, että kuinka paljon vastuuta ja valtaa tulkilla on taidetta tulkattaessa omilla valinnoillaan. Runon maisema on moniulotteinen ja monivivahteinen. Siksi jokainen tulkki joutui tulkattaessaan runoa suomen kielelle päättämään, minkä näkökulman ja missä roolissa he runon esittävät. Kaikki tulkit olivat yhtä mieltä asiasta, että runo oli hyvin vaikea tulkata ja todella korkeatasoinen taiteellinen tuotos. Kaikki tulkit kokivat tulkkausprosessin jokseenkin haastavaksi. Eräs tulkeista otti myös esille viittomakielisten asenteen viittomakielisen taiteen tulkkauksesta suomen kielelle. Tulkki kertoi, että osa viittomakielisistä natiivikielenkäyttäjistä ovat sitä mieltä, että viittomakielellä tehtyä taidetta ei tulisi tulkata tai kääntää suomen kielelle. Esimerkiksi erään viittomakielisen satuteoksen tulkkaamisesta suomen kielelle oli noussut viittomakielisessä yhteisössä negatiivisia mielipiteitä. Sama tulkki pohti myös tulkkauksen tuotoksen, eli tulkkeen tekijänoikeusseikkoja, jos tulkattu versio julkaistaan myös esimerkiksi internetiin.

8.5 Tulosten yhteenveto

Runojen tulkinta kumpuaa aina henkilön omasta persoonasta ja historiasta. Siksi *Suoviha* runon tulkkaukset ovat kaikki erilaisia.

Viittomakielinen runo ei ole pelkkä lineaarinen teksti, vaan kokonaisvaltainen kokemus. Kun runo käännetään suomenkieliseksi versioksi kuulijaa varten, tulkkauksen tulee palvella sitä, että kuulija voi tavoittaa runon ydinsanoman, tunnelman ja taiteellisuuden. Viittomakielisen runon tulkkaaminen suomen kielelle ei ole neutraali toimenpide – se on aina myös tulkitsemista ja valintojen tekemistä. Samalla kuitenkin menetetään osa viittomakielisen runouden poeettisista keinoista, kuten kehon tilankäytöstä, viittomien ikonisuudesta ja rytmisestä visuaalisuudesta, jotka eivät ole suoraan käännettävissä (Sutton-Spence & Kaneko, 2016). Tulkin omat kokemukset, arvot ja taustat vaikuttavat siihen, mitä runossa nähdään tärkeänä ja miten se rakennetaan uudelleen toisella kielellä. Tärkeä seikka varsinkin monimuotoisessa haastavassa taiteen tulkkauksessa on käyttää taustatutkimusta valmistautumisen apuna. Tulkkausprosessia läpi käydessä tulkkien kanssa huomasimme, että moni oli etsinyt internetistä suon kasvien, eläinten ja erilaisten suotyyppeiden nimiä osatakseen puhua suon luonnonmaisemasta oikeellisesti. Tämän lisäksi muutama tulkeista oli katsonut synonyymisanakirjasta samalle asialle eri sanoja esimerkiksi käytettäessä adjektiiveja, joita kaikkien tulkkauksissa käytettiin runsaasti. Tulkin tehtävä on välittää merkitysisältöä, mutta myös palvella kuulijaa, jotta tulkattu runo säilyttää taiteellisen, kielellisen ja kulttuurisen rikkauden mahdollisimman hyvin. Osa opinnäytetyömme tulkeista omasi taiteellisen taustan ja oli esimerkiksi käynyt viittomakielisen runouden kurssin tai harrasti itse sanataidetta suomen kielellä. Tällaiset tulkin omat kiinnostuksen kohteet ja taiteelliset suuntaukset vaikuttavat tulkin tulkkaussuoritukseen helpottamalla prosessia. Siksi viittomakielen tulkeilla yleissivistys on hyvin tärkeää.

Havainnoimme tulkkauksien ja haastatteluiden pohjalta, että viittomakielisen runon tulkkausprosessin vaiheita olivat ensin kokonaisen isomman merkityksen miettiminen, sen jälkeen piilosanoman pohdinta ja lopuksi suomenkieliset valinnat, kuten runomitta tai vapaa lausunta ja rytmityksen päättäminen. Prosessi myös osoitti, kuinka paljon valtaa tulkeilla on tulkkausprosessin aikana viestin välityksessä omilla tulkkausstrategisilla valinnoillaan. Taiteellisen tulkinnan vapaus pitää tapahtua silti tulkin etiikan rajoissa.

Tulkki voi äänenkäytöllään korvata viittomakielen rytmisiä ja dynamiikkaa esimerkiksi äänensävyillä, puheen tempolla ja tauoilla. Äänitetyillä runon

tulkkauksilla pääsimme tarkastelemaan myös äänenkäytöllisiä eroja tulkkauksissa. Jokaisen tulkin ääni ja oma tyyli puhua ja tulkata tulivat persoonallisina jokaisen tulkkauksessa esiin.

Yhteenvetona voidaan todeta, että viittomakielisen runon tulkkaminen edellyttää kääntäjältä moniulotteista osaamista, luovuutta ja sensitiivisyyttä sekä visuaalisen runouden että puhutun kielen ilmaisukeinojen suhteen. Tulkin pitää tehdä vaikeita sisällöllisiä päätöksiä säilyttääkseen teoksen alkuperäisen sisältömerkityksen ja kunnioittaakseen alkuperäistä teosta ja sen tekijää mahdollisimman ammattitaitoisesti. *Suoviha*-runon tulkkauksen prosessi osoitti, että tulkkauksen ei ole pelkkää merkitysten siirtämistä kielestä toiseen, vaan se on poeettisen kokemuksen uudelleenrakentamista – kielellistä ja esteettistä toimintaa, jossa tulkki toimii sekä viestinviejänä että taiteellisen kokemuksen välittäjänä. Koska viittomakielinen runous on visuaalista ja kielellisesti ainutlaatuista, sen tulkkaminen puhuttuun kieleen, kuten suomeen, edellyttää merkittäviä tulkinnallisia ja luovia ratkaisuja. Tulkkauksen kautta kuuleva yleisö saa mahdollisuuden tavoittaa viittomakielisen runouden merkitysisältöjä, teemoja ja esteettisiä piirteitä, vaikkei se voisikaan kokonaan kokea alkuperäisen esityksen visuaalista moniulotteisuutta.

Hyvin toteutettu tulkkauksen voi välittää runon tunnelmaa, teemaa ja rytmiä siten, että kuuleva vastaanottaja voi eläytyä teokseen ja saada siitä esteettisen kokemuksen (Napoli & Sutton-Spence, 2010). Kuitenkin on tärkeää huomioida, että kuuleva yleisö saattaa kokea runon eri tavalla kuin viittomakielinen katsoja.

9 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Opinnäytetyössämme on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksen mukaan. Tieteellisen käytännön peruseriaatteita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus sekä vastuunkanto. Nämä periaatteet ovat eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaiset. (TENK 2023). Olemme noudattaneet kaikkia näitä periaatteita koko opinnäytetyömme ajan. Opinnäytetyössä käyttämiämme teoksia, joissa korostui tekijänoikeudelliset- sekä vaitiolovelvollisuusteen liittyvät

seikat, olivat viittomakielisen taiteilijan runoteos sekä viittomakielen tulkkien tekemät tulkkaukset. Kaikki tutkimukseemme liittyvät aineistot ovat säilytetty luottamuksellisesti, ja niistä ei voida tunnistaa yksittäisiä henkilöitä. Opinnäytetyöhön osallistuneet tulkit ovat antaneet suostumuksensa osallistua haastatteluun, sekä tulkkauksen äänittämiseen.

Noudatimme opinnäytetyömme teossa vaitiolovelvollisuutta ja tekijänoikeuksia teoksia käsitellessämme. Käytimme myös laadukkaita lähteitä varmistaaksemme niiden tietopohjan oikeellisuuden. Laadukkaan tieteellisen tutkimuksen saavuttamiseksi opinnäytetyöhön osallistuvat tulkit pysyvät anonyminä. Äänitimme tulkkien tulkkauksen runosta siis vain omaan käyttöön ja niiden pohjalta teimme analyysimme opinnäytetyöhön. Äänitiedostoja ei liitetty opinnäytetyöhön liitteiksi anonymiteetin turvaamiseksi, sillä äänitiedostosta voi tunnistaa tulkin henkiköllisyyden. Opinnäytetyön valmistuttua poistimme äänitiedostot myös omilta laitteiltamme.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tarkastelimme opinnäytetyössä viittomakielisen runon tulkkauksesta suomen kielelle tulkin näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia tulkinnallisia ratkaisuja viittomakielisen runon suomenkielinen tulkkauksen edellyttää ja miten runon poeettiset ja kulttuuriset merkitykset voidaan välittää kuulijalle mahdollisimman eheästi. Tuloksia tarkasteltiin sekä tulkkien reflektiivisten haastatteluiden, eli oman tuotoksen pohdinnan, että tulkkauksen ääninauhojen sisällönanalyysin avulla.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että viittomakielisen runon tulkkauksen puhuttuun suomeen on monitasoinen ja kontekstisidonnainen prosessi. Tulkki toimii merkitysten tulkitsijana, ei vain kielen mekaanisena siirtäjänä (Pöchhacker, 2004). Viittomakielinen runous on lähtökohtaisesti visuaaliskinesteettinen ilmaisumuoto, jossa merkityksiä rakentavat viittomien lisäksi kasvojen ilmeet, rytmi, tilankäyttö ja liikkeen dynamiikka (Sutton-Spence & Kaneko, 2016). Näiden elementtien tulkkauksen suomen kielelle vaatii luovia ratkaisuja ja kykyä tuoda visuaalinen estetiikka auditiiviseen muotoon.

Tulkkit tekevät jatkuvia valintoja siitä, mitä visuaalisia ja kinesteettisiä elementtejä nostetaan esiin ja miten ne muotoillaan kielellisesti. Valinnat ovat sidoksissa tulkin omaan kokemukseen, maailmankatsomukseen ja käsitykseen runon ydinviestistä (Inghilleri, 2005). Tämä korostaa reflektiivisyyden ja tietoisien päätöksenteon merkitystä erityisesti taiteellisten tekstien tulkkauksessa, joissa objektiivisuus on usein mahdotonta ja ehkä ei-toivottavaakin (Angelelli, 2004). Laadulliset tutkimusmenetelmät, kuten haastattelut ja sisällönanalyysi, osoittautuivat toimiviksi tavoiksi lähestyä monimuotoista ilmiötä, jossa kielellinen, kulttuurinen ja taiteellinen ulottuvuus kietoutuvat toisiinsa. Huomasimme opinnäytetyöprosessin aikana aiheen vaikeuden ja haastavuuden heti alusta asti. Pyysimme monia tulkkeja mukaan osallistumaan opinnäytetyöhömmen ennen kuin tulkit A, B, C ja D kiinnostuivat tutkimuksestamme. Monet tulkit vastasivat, että aihe on liian vaikea ja ettei heidän oma taiteellinen osaamisensa tuntunut riittävän kyseiseen tutkimukseen osallistumiseen. Tutkimuksemme herätti myös tulkeissa A, B, C ja D paljon pohdintaa, kysymyksiä, mielenkiintoa ja itsensä haastamista.

Merkityssisältöjen välittäminen viittomakielisestä runoudesta puhuttuun kieleen ei ole suoraviivaista. Runouden moniulotteisuus, symboliikka ja visuaalisuus edellyttävät usein tulkitsijalta luovaa ja kohdeyleisöä huomioivaa lähestymistapaa (Napier, 2015). Tulkin tulee tasapainoilla runon esteettisen ja sisällöllisen uskollisuuden sekä kuulijan ymmärrettävyyden välillä. Tämä työ osoittaa, että tulkki ei voi olla täysin neutraali, vaan hänen tulkinnalliset valintansa vaikuttavat väistämättä lopputulokseen. Vaikka tulkkien A, B, C ja D tulkkaukset erosivat toisistaan sanavalinnoilla ja tyyleillään, mielestämme runon perusolemus, ja tunnetila välittyivät sellaisenaan kohdekielelle. Tämä osoittaa, että viittomakielisen taiteen tulkkaus suomen kielelle on mahdollista, jos tulkki omaa ja hallitsee siihen tarvittavat keinot. Mielestämme viestissä voi esiintyä kielellisen sisällön lisäksi kulttuurisia viittauksia, tunnesävyjä ja visuaalista symboliikkaa, joiden tulkitseminen ja välittäminen suomeksi vaatii herkkyyttä ja tarkkuutta. Käännöksen onnistumisen kannalta tärkeää on myös kontekstin ymmärtäminen: kuka viestin on tuottanut, kenelle se on suunnattu ja mikä on sen tarkoitus. Esimerkiksi runon, luennon tai arkikeskustelun kääntäminen edellyttää erilaista lähestymistapaa ja kielellisiä valintoja.

Opinnäytetyön tulokset tukevat käsitystä siitä, että viittomakielisen runouden saavutettavuus suomenkieliselle yleisölle vaatii paitsi kielellistä tulkkausta myös kulttuurista ja taiteellista tulkintaa. Tulkin rooli ei ole pelkästään viestin välittäjä, vaan myös sillanrakentaja kahden erilaisen ilmaisumuodon ja yleisön välillä (Baker, 2011). Viittomakielisen runon tulkkaaminen puhutulle kielelle on vaativa, moniulotteinen prosessi, jossa yhdistyvät kielellinen, visuaalinen ja kulttuurinen ilmaisu. Pohdimme, että pystyäkseen tulkkaamaan runouden kaltaista taidetta viittomakieleltä suomen kielelle, tulkin tulee olla erinomainen sanavarasto ja taiteiden alojen tuntemusta, mielikuvitusta sekä kykyä tunnistaa vaikeastakin sisällöstä sen päämerkitys. Opinnäytetyömme tulosten pohjalta on mahdollista kehittää lisätutkimusta viittomakielisen runouden tulkkaukseen liittyen. Jatkotutkimuksissa voitaisiin perehtyä enemmän viittomakielisten natiivien näkökulmaan ja ajatuksiin viittomakielisen runouden ja taiteen tulkkaamisesta tai kääntämisestä suomen kielelle. Sen lisäksi runosta *Suoviha* voisi tuottaa virallisen suomenkielisen käännöksen hyödyntäen tässä tutkimuksessa esille tulleita havaintoja ja päätelmiä.

11

12 LÄHTEET

- Attridge, D. (2013). *The rhythms of English poetry*. Routledge.
- Bahan, B. (2006). Face-to-face tradition in the American Deaf community: Dynamics of the teller, the tale, and the audience. Teoksessa H.-D. L. Bauman (toim.), *Open your eyes: Deaf studies talking* (s. 21–50). University of Minnesota Press.
- Baker, M. (2011). *In other words: A coursebook on translation*. Routledge.
- Bauman, H.-D. (2008). *Open your eyes: Deaf studies talking*. University of Minnesota Press
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Hale, S. (2007). *Community interpreting*. Palgrave Macmillan .
- Hirvonen, M. (2015). Viittomakielinen runous ja sen estetiikka. *Kieli ja kulttuuri*.
- Hytönen, N., & Rissanen, T. (toim.). (2006). *Käden käännteessä: Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä* . Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Inghilleri, M. (2005). The Sociology of Bourdieu and the Construction of the 'Object' in Translation and Interpreting Studies. *The Translator*, 11(2), 125–145.
- Jääskeläinen, R. (2010). Think-aloud protocol studies into translation: An annotated bibliography. Teoksessa C. Schäffner (Ed.), *Translation research and interpreting studies: Selected papers*
- Jakobson, R. (1960). Closing statement: Linguistics and poetics. Teoksessa T. A. Sebeok (toim.), *Style in language* (s. 350–377). MIT Press.
- Kela, M., & Pellikka, E. (2021). *Tulkkaus käytännössä*. Oppimateriaalikeskus Opik.
- Koskinen, K. (2012). *Nimisanoja ja nimettömiä: Näkökulmia käännöksen jälkiin*. Tampere University Press.
- Koulukino. (i.a.). *Kaunokirjallisuus ja runous*. Saatavilla 11.04.2025
<https://www.koulukino.fi/oppimateriaalit/suden-vuosi/kaunokirjallisuus-ja-runous/>
- Kujamäki, P. (2000). Käännösstrategioiden valinta ja eettisyys. Teoksessa H. Kallio (toim.), *Kääntäjän etiikka* (s. 41–54). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Leminen, M. (2012). *Kieltäni ei saa tuhota: Suomalaisella viittomakielellä tuotetun runon kääntäminen suomen kielelle* [Opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkeakoulu]. Theseus.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201205198847>
- Napier, J. (2001). Translation and interpreting for the media: A research agenda. *The Sign Language Translator and Interpreter*, 1(2), 123–135.
- Puumala, H. (2018). Viittomakielen visuaalisuus ja kolmiulotteisuus. Teoksessa R. Takkinen & T. Puupponen (toim.), *Viittomakielten kieliopillisia näkökulmia* (s. 11–34). Suomen viittomakielten kielikeskus.
- Pöchhacker, F. (2016). *Introducing interpreting studies* (2. painos). Routledge.
- Räihä, N., & Vuorinen, J. (2012). *Runomuoto viittomakielen tulkkauksessa* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. Theseus.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201205036073>
- Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. Basic Books.
- Sutton-Spence, R. (2005). *Analysing sign language poetry*. Palgrave Macmillan.
- Sutton-Spence, R., & Kaneko, M. (2016) *Sign Language Studies*. Gallaudet University Press.
- Sutton-Spence, R. & Napoli, D. J. (2012). *Deaf jokes and sign language humor*. Sign Language Studies.
- Sutton-Spence, R., & Woll, B. (1999). *The linguistics of British Sign Language: An introduction*. Cambridge University Press.
- Suomi Sanakirja. (i.a). Assosiaatio. Teoksessa *Suomi Sanakirja*. Saatavilla 16.04.2025. <https://www.suomisanakirja.fi/assosiaatio>
- Suomi Sanakirja. (i.a.). Metafora. Teoksessa *Suomi Sanakirja*. Saatavilla 16.04.2025. <https://www.suomisanakirja.fi/metafora>
- Suomi Sanakirja. (i.a.). Objektiivisuus. Teoksessa *Suomi Sanakirja*. Saatavilla 22.04.2025. <https://www.suomisanakirja.fi/objektiivisuus>
- Suomi Sanakirja. (i.a.). Subjektivisuus. Teoksessa *Suomi Sanakirja*. Saatavilla 22.04.2025. <https://www.suomisanakirja.fi/subjektiviteetti>
- Suomi Sanakirja. (i.a.). Spatiaalinen. Teoksessa *Suomi Sanakirja*. Saatavilla 21.04.2025. <https://www.suomisanakirja.fi/spatiaalinen>

- Tieteen termipankki. (i.a.). Adaptaatio. Teoksessa *Käännöstiede*. Saatavilla 22.04.2025.
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/K%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6stiede:adaptaatio>
- Tieteen termipankki. (i.a.). Lineaarisuus. Teoksessa *Semiotiikka*.
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Semiotiikka:lineaarisuus>
- Tieteen termipankki. (i.a.) Personifikaatio, elollistaminen. Teoksessa *Kirjallisuuden tutkimus*. Saatavilla 20.04.2025.
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:personifikaatio>
- Tieteen termipankki. (i.a.). Skoposteoria. Teoksessa *Käännöstiede*. Saatavilla 15.04.2025.
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/K%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6stiede:skoposteoria>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Saatavilla 22.4.2025
<https://www.tenk.fi/fi>
- Viittomakielinen kirjasto. (2023). *Viittomakielinen runous – mitä se on tutkimuksen näkökulmasta*. Saatavilla 22.04.2025.
<https://viittomakielinenkirjasto.fi/video/viittomakielinen-runous-mita-se-on-tutkimuksen-nakokulmasta/>
- Vikke-hanke. (i.a.). *Kuvailevat viittomat ja niiden omaksuminen*. Saatavilla 21.04.2025. <https://vikke.nmi.fi/tietopankki/viittomakielen-omaksuminen-ja-kehityskulku/kieliopilliset-rakenteet/kuvailevat-viittomat-ja-niiden-omaksuminen/>
- Vikke-hanke. (i.a.). *Spatiaaliset suhteet, osoitukset ja osoittavat verbit*. Saatavilla 21.04.2025. <https://vikke.nmi.fi/tietopankki/viittomakielen-omaksuminen-ja-kehityskulku/kieliopilliset-rakenteet/spatiaaliset-suhteet-osoitukset-ja-osoittavat-verbaalit/?cn-reloaded=1>
- Voppi. (2025). *Viittomat puheen tukena*. Saatavilla 22.04.2025
<https://www.voppi.fi/sisalto/viittomat-puheen-tukena/>
- Wilcox, S. (2006). *Gesture and the nature of language*. Gallaudet University Press.

- Wilcox, S., & Shaffer, B. (2005). Towards a cognitive model of interpreting. Teoksessa T. Janzen (toim.), *Topics in signed language interpreting: Theory and practice* (s. 27–50). John Benjamins.
- Wolfe, R. (2006). Visual vernacular: A cinematic art form of sign language storytelling. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 11(4), 449–456. <https://doi.org/10.1093/deafed/enl003>

13 LIITE 1.

14 Viittomakielinen lähderuno, Satu Kankaanpää, *Suoviha*
<https://viittomakielinenkirjasto.fi/video/suoviha/>

15 LIITE 2. Saatekirje tulkeille

Hei. Otamme teihin yhteyttä opinnäytetyöhömme liittyen. Teemme tutkimuspainotteista opinnäytetyötä viittomakielisen runouden tulkkauksesta suomen kielelle. Opinnäytetyön tilaajana on Viittomakielinen kirjasto. Tutkimme, onko mahdollista tulkata viittomakielistä runoutta puhutulle suomen kielelle ja mitä ratkaisuja tulkki käyttää tällaisessa tulkkauksitilanteessa.

Tarkoituksenamme on verrata 2–4 tulkin tulkkausta samasta viittomakielisestä runosta. Runon pituus on vähän yli viisi minuuttia. Osallistuisitte opinnäytetyöhömme antamalla oman tulkkauksenne äänitallenteena. Tulkkaukseen on valmistautumisaikaa tunti, jonka jälkeen äänitämme spikkauksenne tutkiaksemme ja vertaillaksemme tulkkauksia keskenään. Kaikille osallistuville tulkeille annetaan sama valmistautumisaika ja sama runo tulkattavaksi. Äänitallenteet ovat käytössä vain tutkimusprosessin aikana, ja ne eivät tule opinnäytetyöhömme liitteenä. Pysytte kaikki anonyminä koko opinnäytetyötöprosessin ajan. Omia nimiänne ja tietojanne ei mainita missään vaiheessa ja äänitiedostot tulevat vain meidän kuunneltavaksemme. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen tuhoamme tallenteet.

Laitathan viestiä jompaan kumpaan sähköpostiin, jos kiinnostuit osallistumisesta:
ronja.andrejeff@student.diak.fi
tiina.sillanpää@student.diak.fi

Ystävällisin terveisin Ronja Andrejeff ja Tiina Sillanpää.

16

17 LIITE 3. Viittomakielinen tiivistelmä

<https://youtu.be/wTv0UsWi1jU>